

༡༡། །《བཀའ་ཆེན་ཀུན་ཀྱི་ཁོ་ལ་མ་》ཅུ་འཁོར་པའི་སྤྱི་བཅན་སྐྱམ་པོའི་ སྤྱི་བཅན་གྱི་གྲུབ་རྒྱུ་ལ་དབྱེད་པ།

གཡང་མོ་མཚོ།

ནང་དོན་གནད་བརྒྱུས། ཅུ་རབས་9པ་ནས་བཟུང་། བོད་ཏུ་སྐྱུན་རས་གཟིགས་ཀྱི་དད་མོས་དང་གསང་སྔགས་ཆོས་སྐོར་དར་བའི་ཤུགས་
ཀྱི་འོག་བཅན་པོའི་ཅུ་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྤྱི་བཅན་གྱི་སྤྱི་བཅན་ལ་འཕྲོ་ཆེན་པོ་བྱུང་ཞིང་། དེས་ཕྱིས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་རིག་པའི་བསམ་བློ་དང་
ལོ་རྒྱུས་འཆད་སྤྲེལ་ལ་ཤུགས་ཀྱི་སྤྱི་བཅན་ལོ་རྒྱུས་ལ་འདྲི་ཆེན་པོ་བྱུང་། འདིར་ཐོ་བོ་རྩེ་དཔལ་ལྷན་ཨ་ཏི་ཤ་ནས་བཟུང་པའི་《བཀའ་ཆེན་ཀུན་ཀྱི་ཁོ་ལ་མ་》ཅུ་སྤྱི་
བཅན་སྐྱམ་པོའི་སྤྱི་བཅན་བཞེངས་ལུགས་དབྱེད་གཞིར་བཟུང་ནས། ཅུ་རབས་11པ་ནས་14པའི་བར་གྱི་རིག་གནས་ཀྱི་རྒྱབ་ལྗོངས་ཆེན་
པོའི་འོག་ལོ་རྒྱུས་མཐུན་པོ་དག་གིས་བྱུང་རིམ་འབྲེལ་ཆགས་ཤིང་སྤྱི་བཅན་གྱི་ཆོས་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་ལ་བརྟེན་ནས། ཞི་
དག་གཉིས་འདུལ་གྱི་ཆོས་ལུགས་བསམ་བློ་དང་། བཅན་པོ་ན་རིམ་གྱི་རྒྱལ་རབས་ལོ་རྒྱུས་གཉིས་ནས་ཐར་ཚོམ་རིག་གི་བྱུང་ཁོངས་སུ་
གཞི་གཅིག་ཏུ་སྒྲེལ་ཏེ། རྒྱལ་པོ་སྤྱི་བཅན་སྐྱམ་པོ་ལ་ཡིག་རྟིང་ཏུ་མ་གྲགས་ཤིང་ལོ་རྒྱུས་དང་མི་མཐུན་པའི་སྤྱི་བཅན་གྱི་བྱུང་བ་གསུང་པ་ཞིག་
བཟོས་པའི་གོ་རིམ་དང་། རྒྱུད་པར་ཏུ་སྤྱི་བཅན་སྐྱམ་པོའི་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་སྤྱི་བཅན་ཡོན་ཏན་དང་། ཁྱི་གསོལ་ཆོག་གཉེན་
ཆོག་སྤྱི་བཅན་ལུགས་སོགས་ཀྱིས་མཚན་པའི་གང་ཟག་སྤྱི་བཅན་གྱི་སྤྱི་བཅན་ལོ་རྒྱུས་ལ་འདྲི་ཆེན་པོ་བྱུང་བ་དང་། ཆོས་འཁོར་ལྷ་སའི་བྱུང་བ་ལྷ་བྱ་ཡིས་མཚན་པའི་
སྤྱི་བཅན་གྱི་སྤྱི་བཅན་གྱི་བྱུང་བ་སོགས་དང་འབྲེལ་བའི་འཆད་ལུགས་དག་གི་རིགས་ལས་དང་འབྲེལ་བའི་སྤྱི་བཅན་ལོ་རྒྱུས་ལ་འདྲི་ཆེན་པོ་བྱུང་བ་དང་།
གིས་མིའི་རྒྱལ་པོ་སྤྱི་བཅན་སྐྱམ་པོ་འཕགས་པ་སྐྱུན་རས་གཟིགས་ཀྱི་སྤྱི་བཅན་པོ་ཡིན་པར་བཤད་པ་དང་། མིའི་རྒྱལ་པོ་གང་ཞིག་ལ་བྱུང་ཆུབ་
སེམས་དཔལ་ཡི་ཐོབ་ཐང་གསུང་པ་ཞིག་བཟུན་ཏེ། སྤྱི་བཅན་སྐྱམ་པོ་ནས་བཟུང་སངས་རྒྱུ་ཆོས་ལུགས་དར་བས་བོད་ཡུལ་ནི་ཕྱི་ནས་ཕྱི་ནས་
མཐའ་འཁོར་གྱི་ཡུལ་ནས་ཆོས་ཀྱི་ཡུལ་དབྱེད་སུ་ལྷུང་ཆུང་འཆད་པ་སོགས་ལ་རྩོམ་ཁྱེད་ཐོག་སྤྱི་བཅན་སྐྱམ་པོའི་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་སྤྱི་བཅན་ཡོན་ཏན་དང་།

གནད་ཆེན་《བཀའ་ཆེན་ཀུན་ཀྱི་ཁོ་ལ་མ་》སྤྱི་བཅན་སྐྱམ་པོ། སྤྱི་བཅན་བཞེངས་སྐྱུན།

ཁྱུང་གོའི་དཔེ་དེབ་དཔྱད་ཏེ་ཉགས། 129

ཡིག་ཆ་མཚན་བྱང་། A

ཆོས་ཀྱི་གོ་རིམ་ཨང་རྒྱུག 2096-5788(2023)04-0001-16

ཆོས་ལ་ཕོ་རོ་སྤྱོད། གཡང་མོ་མཚོ། ཁྱུང་དབྱེད་མི་རིགས་སྤྱི་བཅན་གྱི་ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་དུས་པ་ཞིབ་འཇུག་སྤྱི་བཅན་གྱི་དག་ཆེན་ཆོས་མོ་གཞོན་པ་དང་
རབ་འབྱམས་ཞིབ་འཇུག་སྤྱི་བཅན་མི་མཐུན་སྤྱི་བཅན་དག་གི་ཡིག་

ཅུ་རབས་9པའི་ཅུ་ཀྱི་ལོ་ཚམ་ནས་བཟུང་།
བོད་ཏུ་དར་བའི་སྐྱུན་རས་གཟིགས་ཀྱི་དད་མོས་དང་
གསང་སྔགས་ཆོས་སྐོར་གྱིས་བོད་ཀྱི་བཅན་པོ་དང་འབྲེལ་

བའི་ལོ་རྒྱུས་ཞིབ་བརྟེན་ལ་ཤུགས་ཀྱི་དེས་ཅན་ཞིག་
ཐེབས་ཡོད། འདིར་བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས་འཇིག་པའི་
རྩེས་སུ་གྲུབ་པའི་བོད་ཡིག་གི་ལོ་རྒྱུས་དེབ་ཐེར་དག་ཏུ་

བོད་ཀྱི་བཅན་པོའི་ལོ་རྒྱུས་དང་སྤྲོད་བརྗེས་ཀྱི་ལྟ་བུ་ཞིག་
 བརྗེས་པུས་ཡོད་ཚུལ་དང་། ཚོས་ལྷགས་རིག་གནས་ཀྱིས་
 གནའ་བོའི་རྒྱལ་པོ་ལོ་རྒྱུས་བརྗེས་ཚུལ་དང་བྱུང་པར་
 རྒྱལ་པོའི་དབང་ཐང་ཞིག་བརྗེས་ཀྱི་སྤྲོད་སྟངས་ལ་ཐེབས་
 པའི་ཤུགས་སྒྲིལ་དཔྱད་པ་བཏང་ཡོད། འདིར་བོད་
 ཀྱི་ཚོས་འབྱུང་ལོ་རྒྱུས་དག་ལས་རྩོག་འདྲིའི་ཆེས་ཆེ་བའི་
 གཏེར་མའི་ཡིག་ཆ་ཞེ། 《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་ལ་མ》ཏུ་
 འཁོད་པའི་རྒྱལ་པོ་སྤྲོད་བཅན་སྐུ་པོའི་ལོ་རྒྱུས་ལ་དབྱེ་
 ཞིབ་བྱས་པ་བརྒྱད་ནས། སྤུལ་པའི་རྒྱལ་པོ་དང་འབྲེལ་
 བའི་སངས་རྒྱུ་ཚོས་ལྷགས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་བརྗེས་སྤྲོད་ཀྱི་ལྟ་
 བ་དང་དཔེ་མཚོན། ལག་ལེན་བྱེད་སྤྲོད་སོགས་ལ་གོ་བ་
 གཏིང་ཟབ་ལེན་རྒྱ་ཡིན། དེ་བས་འདིར་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དོན་
 དཔོན་རང་བཞིན་ལ་དོ་སྤྲོད་བྱ་ཆེས་ཐེང་ལ། 《བཀའ་
 ཆེན་ཀུ་ཁོ་ལ་མ》ཀྱུ་བ་པའི་ལོ་རྒྱུས་དང་དཔེ་རྒྱུ་
 བརྒྱད་པའི་ལོ་རྒྱུས། དེ་བཞིན་རྒྱ་པར་གཞི་སོགས་ཀྱང་
 སྤྲོད་སྤྲོད་ཅན་ལས་ཡིག་ཆ་དང་རིག་པའི་ལམ་ནས་ཞིབ་
 ཏུ་དཔྱད་ཆེས་ཐེང་། ཚོས་འདིའི་དཔྱད་གཞི་གཙོ་བོ་ནི་
 《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་ལ་མ》ཞིབ་ཏུ་བཞགས་ཏེ་དེའི་འབྲེལ་
 ཡོད་ཀྱི་ཚོས་རིག་གི་ཐབས་ལམ་དང་ཚོས་ལྷགས་ཀྱི་ལྟ་
 བ། རྒྱལ་པོའི་དབང་ཆ་བཞེངས་སྒྲིལ་སོགས་ཀྱི་འབྲེལ་
 བར་གཞིགས་ནས། མིའི་རྒྱལ་པོ་བྱང་རྒྱུ་མེས་དཔར་
 སྤྲོད་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་སྟོན་ཤིང་དང་ཆ་བའི་བྱུང་ཚུལ་ཅི་ཡིན་
 པ་དང་། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཚོས་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་ཚོས་
 རིག་གི་བྱུང་ཚུལ་སྤྲོད་སྟངས་ཀྱི་སྤྲོད་བཅན་ཀྱི་ལྟ་བ་
 ཐང་གསར་པ་ཞིག་སྤྲོད་ནས། འདིག་རྟེན་པའི་རྒྱལ་པོ་
 ཡིན་པ་གང་ཞིག་འཕགས་པའི་བྱང་རྒྱུ་མེས་དཔར་
 ཞིག་ཏུ་རྒྱུ་བརྒྱུར་བའི་གོ་རིམ་ལ་དཔྱད་ཡོད།

དང་པོ། རྒྱལ་པོའི་བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་ལ་མ།

《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་ལ་མ》ནི་བོད་ཀྱི་བཅན་པོའི་ལོ་
 རྒྱུས་བརྗེས་སྤྲོད་རྒྱུ་བྱས་པའི་སྤྲོད་བཅན་གཏེར་མའི་ཡིག་
 ཆ་ཞིག་ཡིན་ལ། བཅན་པོའི་རྒྱལ་རབས་འདིག་རྟེན་ཆོས་
 ཀྱི་རྒྱལ་པོའི་བྱང་བ་བརྗེས་པའི་ལོ་རྒྱུས་བརྒྱན་བཅོས་
 རྣམས་ལས་ཆབ་མཚན་རང་བཞིན་ལྟར་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་
 ཡིག་ཆ་ཞིག་ཡིན། དེ་ནི་རྩོ་བོ་ཨ་ཁྱི་ཤས་(982-1055?)
 གཏེར་ནས་བཞེས་པར་གྲགས་པར་བརྟེན། ཡི་གེ་འདིའི་
 ཕྱི་མོ་ནི་སྤྲོད་བཅན་སྐུ་པོའི་རྣམ་ཐར་ཀྱི་ཡིག་ཆ་དག་
 ལས་ཆེས་སྤྲོད་པའི་ཡིན་པར་འདོད།^① 《བཀའ་ཆེན་
 ཀུ་ཁོ་ལ་མ》ཞིབ་ཏུ་བཞགས་ན། དེར་རྒྱུས་རབས་11པ་
 རས་15པའི་བར་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་གནས་ཚུལ་སྤྲོད་ཚོགས་དཔྱུས་
 གཅིག་ཏུ་འཁོད་ཡོད་པས།^② མཐའ་གཅིག་ཏུ་ལོ་
 ཚོགས་ངེས་ཅན་ཞིག་ནི་ཤིན་ཏུ་འདྲིམ་དཀའ་། སོ་རེན་
 སེན་(Per K Sørensen)ཀྱིས་《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་ལ་མ》
 ནི་རྒྱུས་རབས་11པའི་རྒྱུས་དཀྱིལ་ཅན་ལས་མི་སྤྲོད་བར་
 དཔགས་འདུག་ལ།^③ ལོ་རྒྱུས་ཐོག་《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་ལ་
 མ》ཤིང་དཔར་རྒྱུ་བཏང་ནས་དཔེ་རྒྱུ་སྤེལ་མ་ཐུབ་པས་
 དཔེ་རྒྱུ་དཀོན་གས་ཀྱི་རིགས་སུ་གཏོགས་སོ། །

མིག་སྔའི་རིག་གཞུང་ཞིབ་འཇུག་གི་ཕྱི་རུ། 《བཀའ་

① Per K. Sørensen, *The Mirror Illuminating the Royal Genealogies. Tibetan Buddhist Historiography, An Annotated Translation of the XIVth Century Tibetan Chronicle, rGyal-rabs gsal-ba'i me-long* (Weisbaden: Harrassowitz Verlag, 1994), pp. 16.

② རྩོ་བོ་ཨ་ཁྱི་ཤས་གཏེར་ནས་བརྟེན། 《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་ལ་མ》[M] ལན་གྲོ་ལ། ཀན་སུ་ཕུ་མི་རིགས་དཔེ་སྤྲོད་ཁང་། 1989ལོ། ཤོག་ངོས་287པ།

③ Per. K Sørensen, *The Mirror Illuminating the Royal Genealogies. Tibetan Buddhist Historiography*, pp. 17.

ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ》ཚུ་མ་མཁན་དང་། ལོ་ཆོགས། དཔེ་
རྒྱུ། པར་གཞི་བཅས་ལ་དཔྱད་འབྲས་རིན་ཐང་ལྷན་
པ་འགའ་མཆིས་ཤིང་།^① དེ་དག་ནི་ལོ་རྒྱུས་འདིའི་སྤྱི་
གནས་ཚུལ་གོ་བར་ཤིན་ཏུ་པན། 《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ་
མ》ནི་དུས་སྐབས་གཅིག་གི་དཔེ་ཕྱི་མོ་སྤྲུག་ཅིག་ཁོ་ན་ལ་
གོ་ན་མི་འོས་ཏེ། དེ་ནི་དུས་སྐབས་མི་འདྲ་བའི་དཔེ་ཕྱི་མོ་
མི་འདྲ་བ་ལ་ཡི་གེ་མཁན་པོ་མི་འདྲ་བས་བཅོས་སྦྱར་དང་
སྦྱོར་འབྲི་རབས་དང་རིམ་པ་བྱས་ནས་གྲུབ་པའི་ཡི་གེའི་
ཕྱང་པོ་ཞིག་ཡིན།^② དེ་ཡང་《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ》
ཡི་གཞུང་རང་ནས་ཤེས་ཐུབ་པ་ལྟར། ཐོག་མར་གཏིར་
ནས་བཞེས་དུས། 《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ》ཡི་ཕྱི་མོའི་
ཤོག་ངེལ་ནི་དར་ཡུག་སྒྲོན་པོ་ལ་གསེར་གྱི་ཡི་གེ་བྲིས་
པའི་རྣམ་པ་ཞིག་ཡིན་ལ། དེར་ཡང་རྒྱས་འབྲིང་བསྟུས་
གསུམ་གྱི་ཡི་གེ་མི་འདྲ་བ་གསུམ་མཆིས་པ་ལས། ཨ་ཏི་
ཤ་དཔོན་སློབ་ནས་བརྒྱད་པའི་ཡི་གེ་ནི་ཕྱི་མོ་རྒྱས་ཤོས་
ལས་ཆད་པ་དང་། ཕྱིས་སུ་ཕྱི་མོ་དག་པ་བཞི་གཞིར་བྱས་
ཏིང་ལྟའི་《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ》འདི་གྲུབ་པ་ཡིན་
ཚུལ་གསལ།^③ དེ་བས། ད་ལྟའི་《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ》
མ》འདི་ནི་ཨ་ཏི་ཤའི་《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ》དཔེ་རྒྱུན་ལས་ཆད་
པ་ཡིན་མོད། བར་དུ་ཕྱི་མོ་གཞན་བསྟུས་ནས་ལྷག་ཆད་

ཁ་བསྐངས་ཏིང་དག་པར་བྲིས་པས། ད་ལྟའི་《བཀའ་ཆེན་
ཀུ་ཁོ་མ》འདི་ནི་ཨ་ཏི་ཤའི་《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ》དང་གཏིར་
ནས་ཐོན་པའི་《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ》ཕྱི་མོ་དང་བསྟུར་ན་
བཅོས་སྦྱར་དང་སྦྱོར་འབྲི་མང་བའི་དུས་ཕྱིས་ཀྱི་དཔེ་རྒྱུན་
ཞིག་ཡིན་ཚུལ་ཤིན་ཏུ་གསལ།^④ 《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ》
མ》ཡི་མཐུག་ཏུ་བཀོད་པའི་དཔེ་རྒྱུན་གནས་ཚུལ་ལས་
ཀྱང་དུས་རབས་12པ་དང་13པའི་སྐབས་སུ་ཨ་ཏི་ཤ་ནས་
བརྒྱད་པའི་《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ》དཔེ་རྒྱུན་དེའི་ལོ་རྒྱུས་རགས་
ཅམ་ཤེས་ཐུབ།^⑤

འདིར་དཔྱད་གཞིར་གྱུར་པའི་《བཀའ་ཆེན་ཀུ་
ཁོ་མ》ཡི་པར་གཞི་ནི་1989ལོར་ཀན་སུའུ་མི་རིགས་
དཔེ་སྐྱུན་ཁང་གིས་དཔར་བའི་དེབ་གཟུགས་ལ་གོ་
ཞིང་། དེ་ནི་པེ་ཅིན་དང་ལྷ་བྲང་གཉིས་ཀར་ཉར་བའི་
ཕྱི་མོ་གཉིས་གཞིར་བྱས་ཏིང་དཔར་བ་ཞིག་ཡིན་པར་
སྤྱང་། པར་གཞི་འདི་དང་ད་ལྟའི་དྲགས་སོགས་སུ་ཉར་
བའི་སྤྱོད་བཅན་སྐམ་པོའི་《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ》རྣམ་ཐར་གཉིས་
བསྟུར་ན། མཚན་བྱང་དང་། ལེའུ་ཡི་མང་ལུང་། དཔེ་
རྒྱུ། གཏམ་རྒྱུད་ཀྱི་བྱང་རིམ་སོགས་ཀྱི་ཆ་ནས་བྱད་པར་
མངོན་གསལ་ཡོད་པའི་ཁར། པར་གཞི་འདིར་ལ་དྲགས་
སོགས་སུ་ཉར་བའི་《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ》སུ་མི་གསལ་བའི་ནང་
དོན་གསར་པ་འགའ་ཡང་ཡོད་དེ། དཔེར་ན་ནང་དོན་
དང་འབྲི་སྟངས་ཀྱི་ཐད་དུ་བྱད་པར་མངོན་གསལ་གཅིག་
ནི་《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ》ཏུ་གཏའ་ཁྲི་བཅན་པོ་དང་

① A.I. Vostrikov, *Tibetan Historical Literature* (London, Routledge Curzon Press, 1994), pp. 28–32. མཐའ་བ་བྲག་ཤིས་
དོན་འགྲུབ། 《བཅན་པོའི་ཐེབས་ལམ། ཁྲི་དར་མ་ལུ་རུམ་བཅན་
ལ་དཔྱད་པ》[M] པེ་ཅིན། བྱང་གོའི་བོད་རིག་པ་དཔེ་སྐྱུན་
ཁང་། 2019ལོ། ཤོག་ངོས236–285པ། 张云：《藏文史书〈柱间史〉
有关西藏社会史的若干记载及辨正》[J]，《中国藏学》2013
年第1期，第45–53页。

② དཔལ་ལྷན་ཆེ་རིང་། 《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ་ཡི་དཔེ་ཕྱི་མོ་དང་
དེའི་དཔེ་རྒྱུན་འཕེལ་རིམ་ལ་དཔྱད་པ》[J] 《བྱང་གོའི་བོད་རིག་
པ》2023ལོའི་དེབ2ལ། ཤོག་ངོས113–129པ།

③ རྩོ་པོ་ཨ་ཏི་ཤའི་གཏིར་ནས་བཏོན། 《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ》[M]
ལན་ཀྲོའུ། ཀན་སུའུ་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། 1989ལོ། ཤོག་ངོས
321པ།

④ Dan Martin and Yael Bentor, *Tibetan Histories: A Bibliography
of Tibetan–Language Historical Works* (London: Serindia,
Publication 2020), pp. 43.

⑤ རྩོ་པོ་ཨ་ཏི་ཤའི་གཏིར་ནས་བཏོན། 《བཀའ་ཆེན་ཀུ་ཁོ་མ》[M]
ལན་ཀྲོའུ། ཀན་སུའུ་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་། 1989ལོ། ཤོག་
ངོས319–320པ། 群培、亚东达瓦次仁：《藏族史学名著〈柱
间史〉的初次发现与抄本传承考证》[J]，《西藏大学学报》
2009年第4期，第60–65页。

དུ་ལྟོས་བཅས་སུ་མཐོང་རྒྱ་ཅུང་དགོན་ཏེ།^① 《བཅན་པོ་རིམ་བྱོན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་》དང་《དོན་ཆེན་གནད་བསུས་ལོ་ཆོགས་》སུ་སྔོན་བཅན་སྐམ་པོའི་ཆོས་སྟོན་གྱི་མཛད་རྒྱུ་ཅི་ཡང་བཀོད་མེད་ཅིང་། དུས་རབས་9པའི་སྐར་ཆུང་རྩ་རྒྱུ་དབྱེད་ཀྱི་རྩ་རིང་བཀའ་གཅིགས་ཡི་གེར་སྔོན་བཅན་སྐམ་པོས་ར་ས་ལ་སོགས་པའི་གཙུག་ལག་ཁང་བཞེངས་པའི་གནས་ཚུལ་དང་།^② IOL Tib J 370/6ཏུ་སྔོན་བཅན་སྐམ་པོས་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་ལ་སྦྱོར་གཉེར་མཛད་པའི་གནས་ཚུལ་མདོར་ཅན་གྱིས་ཡོད།^③ བོང་གི་གནས་ཚུལ་དེ་ལས་ཁྱད་དུ་དོ་སྤྲོད་བྱེད་དགོས་པ་ཞིག་ནི། ཡིག་རྒྱུ་ལ་ལར་སྔོན་བཅན་སྐམ་པོའི་ཆོས་སྟོན་གྱི་མཛད་རྒྱུ་འཁོད་ཡོད་མོད། དེ་དག་གིས་སྔོན་བཅན་སྐམ་པོ་དང་སངས་རྒྱས་ཆོས་ལུགས་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་ལ་གསལ་ཁ་བཏོད་པ་ཅན་ལས། སྔོན་བཅན་སྐམ་པོ་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་གང་ཅུང་ཞིག་གི་སྤྱུལ་པ་ཡིན་ཚུལ་དང་ཁྱད་པར་དུ་སྤྱན་རས་གཟིགས་ཀྱི་སྤྱུལ་པ་ཡིན་ཚུལ་གང་ཅུང་གིས་མེད།

འདིར་སྔོན་བཅན་སྐམ་པོ་ཡི་སྤྱུལ་པའི་སྐྱད་བརྟན་གང་ཞིག་ཚུལ་རིག་གི་ཐབས་ལམ་དང་། ཆོས་ལུགས་རིག་གནས་ཀྱི་སྒྲིམ་གཞི། ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་བརྗོད་ཐབས་སོགས་མང་གཞིར་བྱས་ཏེ་རི་ལྟར་བཞེངས་སྟབས་བྱས་པར་ཞིབ་འཇུག་བྱ་རྒྱུ་ལས། སྐྱད་བརྟན་འདི་ཡིག་རྒྱུ་དག་གི་བཤད་

སྤངས་དང་ལོ་རྒྱུས་དངོས་དང་བསྐྱར་ན་མི་འདྲ་བའི་ཆ་ཅི་ཡོད་པར་གཞིལ་རྒྱ་མིན་ཏེ། 《བཀའ་ཆེན་ཀུའོ་མ་》ཞིབ་པར་བཟླགས་ཆོང་ཆོས་དུས་ཕྱིས་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡི་གེར་གནའ་པོའི་རྒྱལ་པོའི་བྱང་བ་བརྗོད་སྤངས་ལ་འགྱུར་ལྡོག་ཅིའི་ཕྱིར་བྱང་བ་དང་རི་ལྟར་བྱང་བའི་ཁྱད་སྤངས་སྟེ་ཞིག་རྟེན་ཐུབ་པར་སྟེ།

གཉེས་པ། འདུལ་མཁན་དང་འདུལ་ཐབས།

《བཀའ་ཆེན་ཀུའོ་མ་》ཀྱི་དབུ་ནི་འོད་དཔག་མེད་དང་ཤུག་ཐུབ་པ། སྤྱན་རས་གཟིགས་གསུམ་བར་གྱི་བཀྲོ་སྤྲིང་ནས་འགོ་བཙུགས་ཡོད་དེ། དེ་ནི་ཕྱི་མའི་དུས་སུ་ཁ་བ་ཅན་གྱི་སེམས་ཅན་ནམས་ལ་སངས་རྒྱས་དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སུ་ཞིག་གིས་ཆོས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་བསྐྱོར་ནས་སྤྲིན་ཤོལ་གྱི་ལམ་ལ་འགོད་དགོས་པའི་སྐོར་གྱི་གྲོས་འགོ་མཛད་པ་ཡིན་ལ། ཤུག་ཐུབ་པ་ནི་གཏུལ་བྱའི་དོན་རྒྱུ་ནས་ཕྱ་རན་ལས་འདའ་བར་གཟིགས་པས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སྤྱན་རས་གཟིགས་ཉིད་བྱང་སྟོན་ཁ་བ་ཅན་གྱི་སེམས་ཅན་འདུལ་བར་བཀའ་བསྐྱོས་པའི་ཚུལ་ནི། 《བཀའ་ཆེན་ཀུའོ་མ་》སུ། ཁ་བ་ཅན་དུ་སྦྱོར་པའི་སེམས་ཅན་འདི་ནམས་ནི་ཤིན་ཏུ་འདུལ་དཀའ་བ་ཞིང་། ད་ཅུང་སྤྲིན་པར་བྱ་བར་མི་རུས་པས་ཕྱི་མའི་དུས་ན་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ཁྱོད་ལྟ་བུས་སྤྲིན་པར་བྱེད་པར་འགྱུར་གྱིས་ཞེས་གསུངས་པ་ལྟར་རོ།^④ བོང་གི་གཏམ་རྒྱུད་འདིས་བོད་དུ་སྤྱན་རས་གཟིགས་ཀྱི་དད་མོས་དང་ཆོས་སྐོར་དར་བའི་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཐོས་ཚུལ་དེ་གསོན་ཉམས་ལྡན་པའི་བྱང་རིམ་དང་སྤྱན་རས་གཟིགས་ཡོད་དེ། བོད་ནི་

① Ariane Macdonald, “Une lecture des Pelliot Tibétain 1286, 1287, 1038, 1047, et 1290: Essai sur la formation et l’emploi des mythes politiques dan la religion royale de Sroñg–bcan sgam–po”, in Ariane Macdonald, ed., L’annuaire de l’Ecole Pratique des Hautes Etudes (Paris, 1971), 190–391.

② Hugh Richardson, *A Corpus of Early Tibetan Inscriptions* (London: Royal Asiatic Society, 1985), pp. 72–81. Fang Kuei Li, and W. South Coblin, *A Study of the Old Tibetan Inscriptions* (Taipei: Academia Sinica, 1987), pp. 316–31.

③ IOL Tib J 370/6, ཡིག་རྒྱུ་འདིའི་ཡིག་ཐེངས་1–13པ།

④ རྩོ་བོ་ཨ་ཏི་ཤས་གཉེར་ནས་བཏོན། 《བཀའ་ཆེན་ཀུའོ་མ་》[M] ལན་གྲོ་བྱ། ཀན་སྤྱུ་མི་རིགས་དཔེ་སྟར་ཁང་། 1989ལོ། ཤོག་ངོས་17–18པ།

སངས་རྒྱལ་གཞན་སྤྱོད་ཀྱི་ཞིག་གིས་མི་བྱུང་ལ། ཁ་བ་
 ཅན་དང་སྤྱན་རས་གཟིགས་གཉིས་ནི་ལས་ཀྱིས་སྤེལ་བའི་
 གཏུལ་བྱ་དང་འདྲལ་མཁན་ཡིན་པ་ཤུགས་ནས་བཞུན་
 ཡོད། 《བཀའ་ཆེན་སྤྱོད་ཀྱི་འབྲེལ་བ་འདི་ལ་ལས་འབྲེལ་
 ཞེས་པའི་ཐ་སྟན་སྤྱོད་ཀྱི་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་གཟིགས་ཉིད་སངས་
 རྒྱལ་གྱི་བཞུན་པ་མ་དང་ཞིང་དུ་སྤྱོད་དང་སྤྱོད་སྤྱོད་
 བའི་ཁ་བ་ཅན་གྱི་སེམས་ཅན་རྣམས་ཀྱི་མགོན་ཏུ་བཞུགས་
 པ་དང་ཆབས་ཅིག^①འབྲེལ་བ་དེས་ཀྱང་བོད་ཀྱི་སེམས་
 ཅན་རྣམས་ཐར་པའི་ལས་ཏུ་གཟུང་ཆེད་རང་ཉིད་ལྷ་
 ངན་ལས་འདེམས་བཞུགས་ནས་གཏུལ་བྱའི་དོན་
 ལྷན་ཏུ་སྤྱོད་པའི་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དང་ཁ་བ་ཅན་
 གཉིས་གཞི་གཅིག་ཏུ་རྣམ་པར་སྤེལ་ཡོད།

《བཀའ་ཆེན་སྤྱོད་ཀྱི་སངས་རྒྱལ་འོད་དཔག་མེད་
 ཀྱིས་སྤྱན་རས་གཟིགས་ལ་ཁ་བ་ཅན་འདྲལ་བའི་སྐབས་
 སྤྱོད་དང་པོ་ཟང་ཟིང་གིས་བསྐྱེད་ལ། དེ་ནས་ཚོས་ཀྱིས་
 རྒྱུད་སྤྱོད་པར་གྲོལ་བར་ཀྱིས་ཞེས་འདྲལ་བའི་ཐབས་
 གཉིས་གསུངས་ཡོད།^② ཟང་ཟིང་དང་ཚོས་གཉིས་ནི་
 《བཀའ་ཆེན་སྤྱོད་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་ལ་གོ་བ་ལེན་བྱེད་ཀྱི་ལྷ་
 མིག་ལྷ་བྱ་དང་སྤྱོད་བཅན་སྤྱོད་པོའི་གཏམ་རྒྱུད་ཀྱི་ཀྱུ་བ་
 རྒྱ་གལ་ཆེན་གཉིས་ཡིན། སྤྱིར་ཟང་ཟིང་ནི་རྒྱུད་དང་ལོ་རྒྱུ་
 དང་དངོས་པོ་སྤྱོད་འཛིག་ཉེན་གྱི་ཕུན་ཚོགས་ལ་གོ་བ་
 དང་། ཚོས་ཞེས་པའི་ཐ་སྟན་གྱི་གོ་དོན་ལ་རིག་གཞུང་
 གི་སྤྱོད་ནས་བསྐྱོད་མང་ཏུ་མཛད་ཡོད་ཅིང་།^③ དེར་
 གཞུང་དང་སྐབས་དོན་སོ་སོར་གོ་བ་མི་འདྲ་བ་ཡོད་

ནའང་། ཟང་ཟིང་དང་ཚོས་གཉིས་འདི་ལྷ་རྒྱུ་རྒྱུ་
 འབྱུང་སྐབས། ཚོས་ནི་སངས་རྒྱལ་ཚོས་ལྷགས་ལ་གོ་ན་
 མི་ཚོག་པ་མེད་དེ། འདིས་མཐར་སྐྱེས་གི་བདེན་པའམ་
 ཡང་ན་འཛིག་ཉེན་ལས་བཞུགས་བའི་རིམ་པ་ཞིག་མཚོན་
 པའི་སྤྱིར་རོ། །《བཀའ་ཆེན་སྤྱོད་ཀྱི་འོད་པའི་སྤྱོད་བཅན་
 སྤྱོད་པོའི་གཏམ་རྒྱུད་འདིས་ཟང་ཟིང་དང་ཚོས་ཀྱི་གོ་དོན་
 དང་འབྲེལ་བར་དཔྱད་པར་མན་འདོགས་ལུས་ཏེ། དེར་
 པ་སྤྱོད་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དང་མ་བྲག་སྤྱོད་མོ་
 གཉིས་ལ་བྱ་ཆ་མང་ཏུ་འཕེལ་ནས་དེ་རྣམས་ཁ་མ་སོས་
 པས་འཕགས་པ་སྤྱན་རས་གཟིགས་ཀྱིས་འབྱུ་རིགས་སྤྱོད་
 དེ་རྣམས་ཀྱི་ཟས་སྤྱོད་ཏུ་གནང་ཞིང་། དེ་དག་གི་འཚོ་
 ཚོས་དང་ལོངས་སྤྱོད་རྒྱུ་པར་བྱེད་པ་ལ་ད་དུང་གསེར་
 ཕྱོ་ཁྱོར་བ་གང་ཡང་བྱ་དགའི་ཆུལ་ཏུ་གནང་བའི་བྱང་
 རིམ་གྱིས་ཡོད། འབྱུ་རིགས་དང་གསེར་ཕྱོ་ཡིས་ཟང་ཟིང་
 གི་ཆ་མཚོན་ཞིང་།^④ དེ་ནི་ཁ་བ་ཅན་གྱི་མི་རྒྱུད་སྤེལ་
 བས་འཕེལ་བའི་འཚོ་གནས་དང་འཕེལ་རྒྱུ་གཞི་ཆ་
 ཡིན་ཏེ། ཟང་ཟིང་གི་བྱ་དགའ་ནི་འཕགས་པ་སྤྱན་རས་
 གཟིགས་ཀྱིས་ཁ་བ་ཅན་གྱི་མི་རྒྱུད་རྣམས་ལ་གནང་བའི་
 བྱ་དགའ་དང་པོ་དེ་ཡིན།

གཞན་ཡང་། 《བཀའ་ཆེན་སྤྱོད་ཀྱི་སྤྱན་རས་གཟིགས་
 ཀྱི་ཟང་ཟིང་གི་སྤྱོད་པ་ནི་འཕེལ་གྱི་བདེ་བ་ཅན་ཡིན་
 པས་སྤྱོད་པོ་མེད་པ་དང་། ཚོས་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ཁོ་ནས་མ་
 གཏོགས་སེམས་ཅན་རྣམས་གཏན་གྱི་བདེ་བ་ལ་འགོད་
 མི་བྱུང་པར་བཞུན་ཡོད།^⑤ ཚོས་ཀྱི་བྱ་དགའ་དེ་མེད་ན་
 ཁ་བ་ཅན་གྱི་སེམས་ཅན་རྣམས་ནི་རང་བཞིན་གྱིས་སྤྱོད་
 དང་དུང་འགྲོའི་བྱ་ཆར་སོང་བས་ཐར་པ་འཛོལ་བའི་རེ་

① རྩོམ་པ་ཉི་ཤེས་གཏེར་ནས་བཏོན། 《བཀའ་ཆེན་སྤྱོད་ཀྱི་འོད་པ་མེད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ལ་ལྟ་སྟེ། ལཱ་ཁྱོད། ཀན་སུ་མི་རིགས་དཔེ་སྤྱོད་ཁང་། 1989ལོ། འོག་
 རྩོམ་205།
 ② བོད་དང་མཚུངས། འོག་རྩོམ་195།
 ③ Erik Haarh, The Yar-lun Dynasty: A Study with Particular Regard
 to the Contributions by Myths and Legends to the History of Ancient
 Tibet and the Origin and Nature of its Kings, Gad, (1969):447

④ རྩོམ་པ་ཉི་ཤེས་གཏེར་ནས་བཏོན། 《བཀའ་ཆེན་སྤྱོད་ཀྱི་འོད་པ་མེད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ལ་ལྟ་སྟེ། ལཱ་ཁྱོད། ཀན་སུ་མི་རིགས་དཔེ་སྤྱོད་ཁང་། 1989ལོ། འོག་རྩོམ་
 19, 50, 54, 575།
 ⑤ བོད་དང་མཚུངས། འོག་རྩོམ་1255།

བ་ཏིལ་འབྲུ་ཅན་ཡང་ཡོད་མི་སྲིད་པར་བསྟན། དེའི་རྒྱུ་
ཀྱིས་《བཀའ་ཆེན་ཀུའོ་མ་》ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་ལྟར་ན་ཆོས་ནི་སྤྱན་
རས་གཟིགས་ཀྱིས་སེམས་ཅན་རྣམས་ལ་མཐར་ཐུག་གི་
བདེ་བ་འཛོལ་སྤྲད་གནང་བའི་བསམ་པའི་སྤྱན་པ་དེ་ཡིན་
ནོ། །

《བཀའ་ཆེན་ཀུའོ་མ་》ཏུ་ཁ་བ་ཅན་ཏུ་ཆོས་རིམ་ལྔ་སྤེལ་
བའི་ཐབས་ལ་གསལ་བཤད་བྱས་ཡོད་པ་དེར་སྤྲོད་རིན་
ཡོད་དེ། “འདི་རྣམས་ཞི་བས་མི་ཐུལ་བས་དྲག་པོའི་ཆད་
པ་དང་བྲིམས་ལ་བརྟེན་ཏེ་འདུལ་དགོས་པར་གཟིགས་
ཏེ། དེ་ལ་དབང་ཆེ་ཞིང་རབ་ཏུ་ཆེ་བ་ཞིག་གིས་འདུལ་
དགོས་པས་དབང་ཆེ་བ་ནི་རྒྱལ་པོ་ཡིན་པས། རྒྱལ་པོར་
སྤེལ་ནས་འདུལ་དགོས་པར་སེམས་སོ། །”^①ཞེས་མིའི་རྒྱལ་
པོའི་གལ་ཆེའི་རང་བཞིན་ལ་ཁས་ལེན་གནང་སྟེ། དབང་
ཆེ་ཞིང་རབ་ཏུ་ཆེ་བའི་མི་ཡི་རྒྱལ་པོ་ཁོ་ནས་དྲག་པོའི་
བྲིམས་ལྟགས་དང་སྤྱི་གཞི་གཞི་གཏན་ཏུ་ཕབ་ནས་མི་རྣམས་
ཆོས་ཀྱི་སྒྲིབ་རུ་བྱེད་པའི་རུས་པ་ལྟན་པ་དང་ཆབས་
ཅིག་ཏུ། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལ་ཞི་བས་འདུལ་ཐབས་
ལས་དྲག་པོའི་བྲིམས་དང་ཆད་པ་ལ་བརྟེན་ནས་མི་
རྣམས་འདུལ་བའི་བྱ་བྱེད་དེ་མི་འོས་པའམ་དེའི་རུས་པ་
མེད་པའི་ཅ་དོན་དེ་བསྟན་ཡོད།^② བྲིམས་དང་ཆད་པ་
མིའི་རྒྱལ་པོའི་བྱ་བྱེད་རུ་གོ་བ་ནི་མིའི་རྒྱལ་པོའི་དབང་
ཆའི་ཡོང་ཁུངས་དང་། རོ་བོ། བྱང་ཆོས། མངོན་སྟངས་
བཅས་ལ་གོ་བ་ལེན་སྟངས་ཤིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས། འདིས་
ད་རུང་ཤུགས་ནས་གནང་བའི་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོའི་
ལམ་ལྟགས་དང་ཆོས་ལྟགས་བར་གྱི་རྟེན་ཅིང་འབྲེལ་བར་
འབྲུང་བའི་འབྲེལ་བ་དེ་མཆོན་ཡོད་པར་འདོད། ཞོང་གི་

བརྗོད་རྒྱུ་འདིར་གཞིགས་ན། 《བཀའ་ཆེན་ཀུའོ་མ་》ནང་གི་
དྲག་པོའི་མཆོན་བྱེད་ནི་མིའི་རྒྱལ་པོ་ཡིན་པ་དང་དེས་
བྲིམས་ལ་བརྟེན་ནས་མི་འདུལ་བས་ན་གནང་བའི་རྒྱལ་
པོའི་ལམ་ལྟགས་ཀྱི་བཅན་ཤེད་རང་བཞིན་བཤད་ཡོད་
པ་དང་། མིའི་རྒྱལ་པོ་དང་དེའི་བྲིམས་ལ་མ་བརྟེན་ན་
ཆོས་ཀྱི་བྱ་དགའ་མངོན་འབྱུང་བྱེད་ཐབས་མེད་པའི་
གནས་ལྟགས་བསྟན་ཡོད། ཞི་བའི་མཆོན་བྱེད་ནི་བྱང་
ཆུབ་སེམས་དཔའ་ལྟེ་དེས་ཞི་བའི་ཐབས་ལ་བརྟེན་ཏེ་ཁ་
བ་ཅན་ཏུ་མི་རྒྱུད་སྤེལ་ནས་ཟང་ཟེང་གི་བྱ་དགའ་སྤྱིན་
པས་ན་ཆོས་ལྟགས་ཀྱི་ཞི་བའི་བསམ་སྟོབས་བརྗོད་ཡོད། ཟང་
ཟེང་དང་ཆོས། ཞི་བ་དང་དྲག་པོ་སོགས་ཀྱི་རྩ་བའི་རྣམ་
གཞག་དང་སྦྱར་ནས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་ནི་མི་རྒྱུད་
སྤེལ་བ་ལ་མེད་རུ་མི་རུང་བ་དང་མིའི་རྒྱལ་པོ་ནི་ཆོས་
ལྟགས་སྤེལ་བ་ལ་མེད་རུ་མི་རུང་བར་བསྟན་པ་ནི་གནང་
བའི་སྤྱི་ཆོགས་ལམ་ལྟགས་དང་ཆོས་ལྟགས་བར་གྱི་འབྲེལ་
བ་མཆོན་རྒྱུ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཁར། ད་རུང་ལམ་ལྟགས་
དང་ཆོས་ལྟགས་གཉིས་ཀྱི་རང་བཞིན་དང་ཐབས་ལམ་གྱི་
རྩ་བའི་བྱེད་པར་མངོན་པར་མཆོན་ཡོད་སྟུང་།

དེ་ཡང་ཞི་དྲག་གཉིས་འདུལ་གྱི་བསམ་སྟོབས་ནི་《བཀའ་
ཆེན་ཀུའོ་མ་》ཀྱིས་མཆོན་པའི་སྤྲོད་བཅན་གྱི་པོ་ཁོ་ནའི་
གཏམ་རྒྱུད་རུ་བྱང་བ་ཅན་མ་ཡིན་པར། 《དབའས་
བཞེད་》ཀྱིས་མཆོན་པའི་བྲི་སྤྲོད་ལྟེ་བཅན་གྱི་ལོ་རྒྱུས་
སྤྲུའང་བསམ་སྟོབས་དང་བརྗོད་རྒྱུ་འདིའི་ཤུགས་རྒྱུན་
མཐོང་རུ་ཡོད་དེ། དེར་ཟ་ཉོར་གྱི་མཁན་པོ་ཞི་བ་འཆོ་
ཡིས་གཏན་ཆོགས་ཀྱི་ལམ་ནས་བཅན་པོ་ལ་དགེ་བ་བརྩ་
དང་ཁམས་བཅོ་བརྒྱུད་ཀྱི་ཆོས་བཤད་ནས་ཆོས་ཀྱི་བག་
ཆགས་སྤྱིན་པར་མཛད་ཅིང་། ཨོ་རྒྱུན་གྱི་སྤྲུགས་མཁན་
པལ་ལྷ་སྟོན་པས་རྒྱ་འབྲུལ་ལ་བརྟེན་ནས་ནེ་ཏུ་གསིང་དང་
ཆུ་མིག་ཕྱུང་བ་དང་ལྷ་སྤྱུ་འདྲེ་སྤྱིན་དམ་ལ་བཏགས་ནས་

① རྩོམ་པ་ཏི་ཤས་གཏིར་ནས་བཏོན། 《བཀའ་ཆེན་ཀུའོ་མ་》 [M]
ལན་པོ་ཏུ། ཀན་སྤུ་མི་རིགས་དཔེ་སྤྲུལ་ཁང་། 1989ལོ། ཤོག་ངོས
59པ།

② ཞོང་དང་མཚུངས། ཤོག་ངོས57-58པ།

བོད་ཡུལ་དུ་ལྷ་ཚོས་མཛད་པའི་ལམ་ལ་བཀོད་པའི་བྱང་
རིམ་ཅུང་ཞིབ་ཐུང་བཤད་ཡོད།^① 《དབའས་བཞེད》དུ་
མཁན་པོ་ཞི་བ་འཚོ་ནི་གཏན་ཚིགས་ཀྱི་མཚོན་བྱེད་དང་
ཞི་བའི་ཐབས་ལ་བརྟེན་ནས་ཚོས་འཆད་པ་དང་། བསམ་
ཡས་ཀྱི་མང་བཅིགས་པ་དང་དཀོན་མཆོག་གསུམ་གྱི་
རྟེན་བཞེངས་པ་ཡིན་ལ། སློབ་དཔོན་པལ་ལྷ་མོ་ལྷ་བའི་རྩ་
འཁྲུལ་གྱི་མཚོན་བྱེད་དང་དྲག་པོའི་ཐབས་ལ་བརྟེན་ནས་
བྱེ་མ་བསྐྱར་བ་དང་ཆུ་བརྟོན་བ། ལྷ་ལྷ་དམ་ལ་བཏགས་
ནས་སངས་རྒྱུ་ཀྱི་ཚོས་བྱ་རུང་བར་མཛད་པ་ཡིན་
པས། 《དབའས་བཞེད》དུ་ཡང་ཡང་བྱང་བའི་མཁན་
སློབ་གཉིས་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་དང་ཁྱད་པར་དུ་གཏན་ཚིགས་
དང་རྩ་འཁྲུལ་གཉིས་ཀྱི་རྣམ་གཞག་ནི་《བཀའ་ཆེན་མས་
ཀྱིས་མཚོན་པའི་ཟང་ཟིང་དང་ཚོས། ཞི་བ་དང་དྲག་པོའི་
རྣམ་བཤད་དང་འདྲ་བའི་ཆ་དོད་པོ་མཆིས་སྟུམ།^② སློབ་
དཔོན་པལ་ལྷ་མོ་ལྷ་བའི་རྣམ་ཐར་དག་ཏུ་འཇུག་ཞི་བ་དང་
དྲག་པོའི་རྣམ་གཞག་དེ་བེད་སྤྱད་ནས་བསམ་ཡས་
བཞེངས་པའི་གོ་རིམ་ཟུང་བྱས་ཡོད་དེ། དེར་མཁན་ཆེན་
ཞི་བ་འཚོས་ཞི་བའི་ཐབས་ཀྱིས་འདྲེ་སྲིན་དག་མ་ཐུལ་
བས་གསང་སྟགས་ཀྱི་སློབ་དཔོན་ཆེན་མོ་པལ་ལྷ་མོ་ལྷ་བ་
གདན་དྲངས་ཏེ་དྲག་པོའི་ཐབས་ལ་བརྟེན་ནས་འདྲེ་སྲིན་
དག་བཏུལ་བའི་བྱང་རིམ་འཁོད་ཡོད།^③ གོང་གི་གནས་
ཚུལ་འདི་དག་ལ་གཞིགས་ན། སློབ་བཅའ་སྐུ་པོ་དང་
ཁྱི་སློབ་ལྷེ་བཅའ་གཉིས་ཀྱི་རུས་ཕྱིས་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་དུ་ཞི་
དྲག་གཉིས་འདུལ་གྱི་གལ་ཆེའི་རང་བཞིན་གཅིགས་ཆེར་

བཟུང་ཡོད་ལ། ལྷག་པར་དུ་ཞི་དྲག་གཉིས་ལས་དྲག་པོའི་
ཐབས་ཀྱི་རུས་པ་དེ་སླ་ལྷག་ཡིན་པ་དང་དྲག་པོའི་ཐབས་
ལ་མ་བརྟེན་ན་ཞི་བ་ཁོ་ནས་བོད་རྣམས་མི་ཐུལ་བའི་
གནས་ལུགས་ཡང་ཡང་བསྐྱར་ཡོད། ཡིན་ནའང་། བཅའ་
པོ་གཉིས་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་ནང་གི་དྲག་པོ་ཡི་ནང་དོན་ལ་
ཁྱད་པར་ཆེན་པོ་ཡོད་དེ། སློབ་བཅའ་སྐུ་པོའི་གཏམ་
རྒྱུད་དུ་དྲག་པོ་ནི་མིའི་རྒྱལ་པོ་དང་དེའི་བཀའ་བྲིམས་ལ་
གོ་བ་དང་། ཁྱི་སློབ་ལྷེ་བཅའ་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་དུ་དྲག་པོ་ནི་
སློབ་དཔོན་པད་མ་ལྷ་མོ་ལྷ་བའི་གསང་སྟགས་ཀྱི་རུས་མཐུ་
ལ་གོ། །

《བཀའ་ཆེན་མས་》ལྟར་འཁོད་པའི་ཟང་ཟིང་དང་ཚོས་
ཀྱི་རྣམ་གཞག་གིས་སྟགས་མང་པོ་ཞིག་ནས་མིའི་རྒྱལ་པོ་
དང་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་གཉིས་ཀྱི་བར་མཚམས་སྟོན་
རུས་ཏེ། སྤྱན་རས་གཟིགས་ཀྱིས་འཇིག་རྟེན་ཟང་ཟིང་
སྟགས་ཀྱི་འདུལ་སྐུལ་དེ་ཁྱད་པར་དུ་བྲངས་པ་དང་། ཚོས་
སྟགས་ཀྱི་འདུལ་སྐུལ་དེ་མིའི་རྒྱལ་པོ་སློབ་བཅའ་སྐུ་པོ་
ལ་གཏད་པ་ནི་ཕྱིན་ཏུ་ཁྱད་མཚར་བ་ཞིག་རེད། ལས་
བཀོས་འདིས་ཤུགས་ནས་གནའ་བོའི་བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་
ཚོམ་མཁན་རྣམས་ཀྱིས་བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་དང་
རྒྱལ་པོ་གཉིས་ལ་གོ་བ་ཇི་ལྟར་བྲངས་ཡོད་པ་མཚོན་
རུས་པ་ཞི། འཇིག་རྟེན་ཀྱི་རྒྱལ་པོས་བྲིམས་ལ་བརྟེན་
ནས་འབངས་རྣམས་ཚོས་ལ་འཇུག་རུས་པས་སངས་
རྒྱུ་ཀྱི་ཚོས་དར་བར་བྱེད་པ་ལ་མིའི་རྒྱལ་པོ་ནི་དེས་
མཁོའི་རྒྱ་རྒྱུན་ཡིན་པ་དང་། དེ་ཡིས་ད་རུང་ཚོས་དང་
བྲིམས། རྒྱལ་པོ་གསུམ་གྱི་འབེལ་བ་གལ་ཆེན་ཞིག་བསྐྱར་
འདུག གཞན་ཡང་《བཀའ་ཆེན་མས་》ཀྱི་མགོ་མཇུག་བར་
གསུམ་དུ་བོད་ཡུལ་དང་བོད་ཀྱི་མི་རྒྱུད་སྐོར་ལ་གདོང་
འཛིག་མི་ལགས་པ་མང་དུ་བྱིས་ཡོད་དེ། དཔེར་ན་བྲག་
སྲིན་མོའི་སྤྱང་བརྟན་དང་བོད་ཀྱི་མི་རྣམས་ལྷ་སྟོན་དུང་

① དབའ་གསལ་སྤྱང་། 《དབའས་བཞེད》 [M] ལྷ་ས། བོད་རྫོང་ས་
བོད་ཡིག་ཡིག་རྒྱུང་དཔེ་རྒྱུན་ཁང་། 2010ལོ། ཤོག་ངོས24-25།
② དབའ་གསལ་སྤྱང་། 《དབའས་བཞེད》 [M] ལྷ་ས། བོད་རྫོང་ས་
བོད་ཡིག་ཡིག་རྒྱུང་དཔེ་རྒྱུན་ཁང་། 2010ལོ། ཤོག་ངོས23།
③ ཉང་ཉི་མ་འོད་ཟེར་གྱིས་གཏོར་ནས་བརྟོན། 《སློབ་དཔོན་པད་མའི་
རྣམ་ཐར་ཟངས་སྤྱིང་མ་བཞུགས་སོ།》 [M] བྱང་ཏུའུ། སི་ཁྲོན་མི་
རིགས་དཔེ་རྒྱུན་ཁང་། 1987ལོ། ཤོག་ངོས36-38།

འགྲོའི་རིགས་ཡིན་པ། བོད་ནི་མཐའ་འཁོབ་གྱི་ཡུལ་ཡིན་པ་སོགས་ཀྱི་བཤད་ཚུལ་མང་། དེ་ཡང་ཞིབ་ཏུ་དབྱེད་ན་བཤད་ཚུལ་འདི་དག་གི་ཤུགས་ནས་རིགས་ལམ་འདི་ལྟ་བུ་ཞིག་གྲུབ་ཡོད་པར་འདོད་དེ། བོད་ཀྱི་མི་རྒྱུད་ནི་རུད་འགྲོའི་བྱ་ཆར་སོང་བས་ཤིན་ཏུ་ནས་ཀྱང་འདུལ་དཀའ་བ་དང་། དེའི་རྒྱ་མཚན་གྱིས་ཁ་བ་ཅན་གྱི་སེམས་ཅན་ནི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་གདུལ་བྱར་མ་གྱུར་པར་སེམས་ཅན་གྱི་དོན་མཛད་པ་ལ་སེམས་ཤིན་ཏུ་དཔའ་བའི་སྤྱིང་རྒྱུ་བཤག་པོ་སྒྲུབ་རས་གཟིགས་ཁོ་ནའི་གདུལ་བྱར་གྱུར། དེ་ལྟ་ན་ཡང་སྒྲུབ་རས་གཟིགས་ཀྱིས་བར་བེད་དང་ཞི་བའི་ཐབས་ཀྱིས་བོད་ལ་མི་རྒྱུད་སྤེལ་ནས་འཆོ་བའི་ཡོངས་སྤྱོད་རྒྱས་པར་མཛད་མོད་དུག་པོའི་ཐབས་ལ་བརྟེན་ནས་མི་ཐུལ་བ་རྣམས་ཀྱི་རྒྱུད་འདུལ་བར་མི་འོས་པས། བསམ་པའི་ཡོངས་སྤྱོད་དེ་བོད་ཏུ་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཆོས་ཡང་དག་པ་ཞིག་སྤེལ་དགོས་ན་མི་ནི་རྒྱལ་པོར་སྤེལ་ནས་དུག་པོའི་ཁྲིམས་ཀྱིས་མི་རྣམས་ཆོས་ལ་གཟུང་དགོས་པས་ན་མཐར་སྒྲུབ་རས་གཟིགས་ཉིད་སྤྱོད་བཅའ་སྒྲིམ་པོར་སྤེལ་ནས་བོད་ཁམས་ཆོས་ལ་འགོད་དགོས་པར་གྱུར། དེ་བས་《བཀའ་ཆེན་ཀྱི་དབྱེད་འཕྲིན་པའི་བོད་དང་འབྲེལ་བའི་སྤྱིང་བརྟན་མི་ལགས་པ་དེ་དག་ཐམས་ཅད་ནི་གདུལ་ཞིང་དང་གདུལ་བྱ་བྱུང་པར་བ་ལ་འདུལ་མཁན་བྱུང་པར་བ་ཞིག་དགོས་ཚུལ་དང་། འདུལ་མཁན་བྱུང་པར་བ་དེ་ནི་བར་བེད་དང་ཆོས། ཞི་བ་དང་དུག་པོ་བྱུང་བུ་སྤྱིང་བྱུང་བྱེད་ཀྱིས་ཆོས་ལ་འགྲོའི་གཞིག་ཏུ་བྱས་པའི་སྤེལ་པའི་རྒྱལ་པོ་ཞིག་ཡིན་དགོས་པའི་གནས་ལུགས་དེ་གཅིག་ལྟོགས་ཀྱིས་བསྐྱབས་འདུག་སྟེ། གདུལ་ཞིང་དང་གདུལ་བྱ་བྱུང་པར་བ་བཤད་པའི་དགོས་ཆེད་ནི་འདུལ་མཁན་བྱུང་པར་བ་ཞིག་མཁོ་ཚུལ་སྟོན་པའི་ཆེད་ཏུ་ཡིན་པ་དང་། དེ་ཡང་

འདུལ་མཁན་བྱུང་པར་བ་གང་དེའི་ཡོན་ཏན་དང་བྱུང་རབས་བཤད་པ་ནི་《བཀའ་ཆེན་ཀྱི་གཏམ་རྒྱུད་ཀྱི་སྟོན་ཆ་ཉག་གཅིག་ཏུ་དེ་ཡིན་པར་སྟེ།

གསུམ་པ། སྤེལ་པའི་རྒྱལ་པོ།

ལོ་རྒྱུས་ཞིབ་བརྗོད་དང་ཐོབ་ཐང་གྲུབ་ལུགས་ནི་ཕན་ཚུན་གཅིག་ལ་གཅིག་བརྟེན་ཏུ་འབྱུང་ལ། མིའི་རྒྱལ་པོ་སྤྱོད་བཅའ་སྒྲིམ་པོ་ཉིད་བྱུང་བྱེད་ཀྱིས་སྤེལ་དཔའ་སྒྲུབ་རས་གཟིགས་ཀྱི་སྤེལ་པར་སྤྱོད་པ་ནི་《བཀའ་ཆེན་ཀྱི་སྤེལ་པའི་སྤྱོད་བཅའ་སྒྲིམ་པོའི་སྤྱིང་བརྟན་གཙོ་བོ་ཡིན་པ་དང་། ཡིག་རྒྱུ་སོགས་སྤེལ་བྱགས་པའི་ཐོབ་ཐང་གསར་བ་འདི་ལ་ལོ་རྒྱུས་དང་སྤྱི་ཆོགས། རིག་གནས་ཀྱི་རྒྱལ་ཡོངས་དེས་ཅན་ཞིག་ཡོད་པའི་ཁར། ཆོས་རིག་དང་ལོ་རྒྱུས། ཆོས་ལུགས་སོགས་ཀྱི་འདྲིས་མཚམས་སྤྱོད་བས་སྤྱོད་བཅའ་སྒྲིམ་པོའི་མི་སྤྱིང་གི་སྤྱིང་བརྟན་ནི་སྤེལ་དེའི་སྤྱི་ཆོགས་ཀྱི་བྱུང་མོང་གི་སྤྱིང་བརྟན་ཞིག་ཡིན། དེ་ཡང་《བཀའ་ཆེན་ཀྱི་སྤྱོད་བཅའ་སྒྲིམ་པོ་ལ་སྤྱིང་བརྟན་གསར་བ་ཞིག་འབྲེལ་བརྗོད་བྱས་པ་དེ་ནི་བྱུང་རིམ་ཆ་ཆང་ཞིང་རིགས་ལམ་འབྲེལ་ཆགས་པའི་གཏམ་རྒྱུད་ཅིག་ཡིན་པ་དང་། སྤེལ་པའི་རྒྱལ་པོ་གང་དེའི་སྤྱི་ཆོད་བྱུང་བ་ནི་གཙོ་བོ་འབྲུངས་པའི་གནས་སྐབས་དང་གཉེན་གྱི་གནས་སྐབས། འདས་པའི་གནས་སྐབས་སོ་སོ་ནས་རིམ་པར་མཚོན་ཡོད།

མི་སྤྱི་ཆེ་གེ་མོ་ཡི་འབྲུངས་ལྟས་དང་གཟུགས་བྱུང་བྱུང་མཚར་བར་བརྗོད་པ་ནི་ཆོས་ལུགས་དང་འབྲེལ་བའི་རྣམ་ཐར་ཆོས་སྟོན་གྱི་སྟོན་ཤིང་ལྟ་བུ་ཡིན། 《བཀའ་ཆེན་ཀྱི་སྤེལ་པའི་རྒྱལ་པོ་སྤྱོད་བཅའ་སྒྲིམ་པོ་ནི་རྒྱལ་སྤེལ་དབྱེད་གཉིས་པ་སྤྱི་མཚན་བཟང་པོ་སྤེལ་བུ་ཆ་གཉིས་

དང་ལྷན་པ། དཔེ་བྱ་དང་བཟང་པོ་བརྒྱུད་ཅུ་ཚད་པ། དབུ་
སྒྲ་མཐོན་མཐོང་གི་ལྷན་ལོའི་ནང་ན་འོད་དཔག་མེད་
ཅིག་བཞུགས་པའི་སྐུ་ངོ་མཚར་བ་ཞིག་ཏུ་འཁྲུངས་པར་
བཤད།^① 《བཀའ་ཆེན་མཚན་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཐུགས་སྐྱོལ་དཔྱད་གཞི་
པའི་གཏམ་རྒྱུད་འདི་ནི་སྤྱི་བཙན་སྐྱམ་པོ་དང་འཕགས་
པ་སྐུན་རས་གཟིགས་བར་གྱི་སྐུ་ལ་པའི་འབྲེལ་བ་དེ་ལ་
ཤུགས་སྒོན་བྱེད་པའི་ཚོམ་རིག་དང་། མཚོན་བྱེད། སྐུ་
ཚལ་བཅས་ཀྱི་གསར་གཏོད་ཅིག་ཡིན་པ་དང་། དབུ་
གཉིས་པའི་སྤྱང་བརྟན་ནི་ཚོམ་རིག་དང་སྐུ་ཚལ་གྱི་ཁྱབ་
ཁོངས་ནས་འཕགས་པ་སྐུན་རས་གཟིགས་ལ་ཆེད་ཏུ་
མངའ་བའི་རྣམ་པ་ཞིག་ཡིན་ལ། སྐུན་རས་གཟིགས་ཀྱི་
དབུ་ན་འོད་དཔག་མེད་ཀྱི་སྐུ་ཞིག་མནའ་ཡོད་པ་དེ་
ལ་དཔེ་བཞུགས་པ་རེད། སྐུན་རས་གཟིགས་བརྒྱུ་གཅིག་
ཞལ་ལ་ཞི་རྒྱས་དབང་དུ་གྱི་རིམ་པ་ལྟར་ཏུ་ཞི་བའི་
ཞལ་གསུམ་དང་། རྒྱས་པའི་ཞལ་གསུམ། དབང་གི་
ཞལ་གསུམ། ཁོ་པོའི་ཞལ་གཅིག་དང་།^② དབུ་གཙུག་ན་
འོད་དཔག་མེད་ཀྱི་ཞལ་གཅིག་བཅས་ཞལ་བརྒྱུ་གཅིག་
ཡོད། ཏུན་ཏྲོང་ནས་ཐོན་པའི་འཕགས་པ་སྐུན་རས་
གཟིགས་དང་འབྲེལ་བའི་ཡིག་རྒྱུད་ཤོག་རྒྱུ་དང་ལྷེ་བས་
རིས་སོགས་ལ་གཞིགས་ན། སྐུན་རས་གཟིགས་ཀྱི་དང་
མོས་དར་ཁྱབ་ཆེ་ཞིང་བརྒྱུ་གཅིག་ཞལ་ནི་ཆེས་རྒྱུན་མཐོང་
གི་སྐུན་རས་གཟིགས་ཀྱི་སྐུ་ཚལ་གྱི་རྣམ་པ་ཡིན་པར་ཤེས།^③
ཁྲིར་གསོལ་ཆོག་གི་གནའ་པོའི་རྒྱལ་པོར་མཚོན་ན་

ཆོག་གལ་ཆེ་ཤོས་དེ་ཡིན་པ་དང་རྒྱལ་པོའི་དབང་ཆར་
ཞིབ་འཇུག་བྱེད་སྐབས་ཀྱི་བརྗོད་བྱ་གཙོ་བོ་ཡིན། ཏྲུ་
ཐི(Hocart)ཡིས་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པ་ལྟར་ན། རྒྱལ་པོའི་
ཐོབ་ཐང་གི་འགྲུལ་བ་ནི་ཏུས་དང་རྣམ་པ་ལྟར་ཏུ་ཁྲིར་
གསོལ་ཆོག་དང་འབྲེལ་ཞིང་ཁྲིར་གསོལ་ཆོག་བརྒྱུད་ནས་
མཚོན་དགོས།^④ སྤྱི་བཙན་སྐྱམ་པོ་ལ་མཚོན་ན། ཁྲིར་
གསོལ་ཆོག་གི་རྒྱལ་བུ་ནས་རྒྱལ་པོ་ཡི་ཐོབ་ཐང་གི་འགྲུལ་
བ་ཅན་མཚོན་པ་མ་ཡིན་པར་དེ་ནི་གསར་སྐྱུགས་ཀྱི་
དབང་ཆོག་ཅིག་ཡིན་ཏེ། དེ་ཡང་གནའ་པོའི་སྐུ་ཚོགས་
དག་ཏུ་རྒྱལ་པོ་དག་ཁྲིར་གསོལ་སྐབས་ཐོན་མང་གི་
མཁུན་སར་མཛད་སྒོ་གཟབ་རྒྱས་རབས་དང་རིམ་པ་
སྤེལ་བའི་ལུགས་སྤེལ་དང་མི་མཐུན་པ་ཞིག་རེད། དེའི་
སྒོར་《བཀའ་ཆེན་མཚན་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ཡོད་དེ། རྒྱལ་པོ་
སྤྱི་བཙན་སྐྱམ་པོ་དེ་རིན་པོ་ཆེའི་ཁྲིར་བཞུགས་པའི་
ཏྲུ་ཐིའི་སྐྱུགས་ནས། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་སྤྱི་བ་རྣམ་
པར་སེལ་བས་རྒྱལ་པོའི་དབུའི་དར་ལེ་བཟན་གྱི་ཐོད་དེ་
ལུང་ནས་རྒྱལ་པོའི་གཡས་ནས། འཕགས་པ་འཇམ་དཔལ་
གྱིས་རིན་པོ་ཆེའི་བུམ་པ་ནས་ཁྲུས་ཆབ་གསོལ། རྒྱལ་པོའི་
གཡོན་ནས་དཔལ་ལྷན་ན་རྩོམ་རིན་པོ་ཆེའི་བུམ་པ་
ནས་ཁྲུས་ཆབ་གསོལ་བ་དང་། སྐུ་གཙུག་གི་ནམ་མཁའི་
མཐོངས་ནས་བཙན་ལུན་འདས་ཨ་མི་དེ་བའོད་དཔག་
ཏུ་མེད་པས་རིན་པོ་ཆེའི་པད་མ་ར་གའི་མདོག་ལྷ་བུའི་
ལུག་བརྒྱུད་ནས། རྒྱལ་པོའི་དབུ་ལ་རེག་ནས་དབང་
ཆེན་པོ་ཡོངས་སུ་རྒྒྱུགས་པར་བསྐྱར་རོ། །ཞེས་གསལ། མི་
མང་གི་ཚོགས་སར་མདོན་སྤྲོད་ཏུ་རྒྱས་པར་སྤེལ་དགོས་
པའི་ཁྲིར་གསོལ་ཆོག་དེ་ནི་སངས་རྒྱས་འོད་དཔག་
མེད་ཀྱིས་སྐུ་ལ་པའི་རྒྱལ་པོ་གང་ཉིད་ཀྱི་མགོ་བོར་ལུག་

① རྩོ་བོ་ཨ་ཏི་ཤས་གཏོར་ནས་བཏོན། 《བཀའ་ཆེན་མཚན་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་ཐུགས་སྐྱོལ་མ》
[M] ལན་ཀོ་ལཱ། ཀན་སྤུ་མི་རིགས་དཔེ་སྐུན་ཁང་། 1989ལོ། ཤོག་
ངོས99པ།
② གོང་དང་མཚུངས། ཤོག་ངོས118པ།
③ Sam Van Schaik, "The Tibetan Avalokiteśvara Cult in the Tenth
Century: Evidence from the Dunhuang Manuscripts," in Tibetan
Buddhist Literature and Praxis: Studies in its Formative Period,
900-1400 (Leiden: Brill, 2006), 55-72.

④ Arthur Maurice Hocart, Kingship (Oxford: Oxford University
Press, 1927): 75-77

ཐེམ་པའམ་རྩོམ་ཚན་ལ་ཁ་བ་བཅས་པ་བཞིན་རྒྱ་ལུ་པའི་
 དཔེར་བཞོན་ཡོད།^① རང་རྒྱ་ཐེམ་པའི་མར་ཁུ་དང་ཁ་བ་
 བྱི་རྒྱལ་པོ་ཡབ་ཡུམ་གསུམ་གྱི་དཔེ་ཡིན་ལ། ཡུམ་རྒྱ་ལུ་
 པའི་བྱེ་མ་དང་རྩོམ་ཚན་ལྟ་སྤྱི་དཔེ་ཡིན། སྤྱོད་བཅན་
 སྐམ་པོ་འོད་རྒྱལ་ནས་ལྟ་སྤྱི་ལ་ཐེམ་པའི་སྤྱོད་འདས་ཚུལ་
 འདིས་ཀྱང་སྤྱོད་རས་གཟིགས་དང་སྤྱོད་བཅན་སྐམ་པོའི་
 བར་གྱི་སྤྱལ་པའི་འབྲེལ་བ་མཚོན་པར་མ་ཟད། མཐར་
 མིའི་རྒྱལ་པོ་སྤྱོད་བཅན་སྐམ་པོར་སྤྱལ་བའི་བྱང་ཆུབ་
 སེམས་དཔས་ཚོས་གྱིས་བོད་འདུལ་བ་དང་ཁ་བ་ཅན་གྱི་
 མི་རྒྱལ་མར་པའི་ལམ་ལ་འགོད་པའི་ལས་འགན་ཡོངས་
 ལྟ་འགྲུབ་པའང་མཚོན་ནོ། སྤྱལ་པའི་རྒྱལ་པོ་དེ་ཉིད་གྱིས་
 རྒྱ་དན་ལས་འདས་པའི་ཚུལ་བསྟན་ན་ཡང་། ཁོང་ཉིད་
 ཐེམ་སའི་ལྟ་སྤྱི་དེ་སྤྱོད་བཅན་གནས་ཏེ་རྒྱལ་པོ་ཉིད་མཚོན་
 པས་ན། ཚུལ་འདིས་ཚད་ངེས་ཅན་ཞིག་གི་སྤྱོད་ནས་ཨེ་
 བན་ཟེ་ སུར་ཆར་(Evans-Pritchard)གྱིས་བཏོན་པའི་བྱང་
 རྒྱ་འཕགས་པ་ནི་རྒྱལ་པོའི་དབང་ཆ་ཡིན་པ་ལས་རྒྱལ་པོ་
 མ་ཡིན་ནོ་ཞེས་པ་དང་ཡང་ཅུང་ཟད་མཐུན་སྟུང་།^②

མདོར་ན། ཁོང་ནས་བཤད་པའི་རྒྱལ་པོ་སྤྱོད་འབྲུངས་
 པ་དང་བྲི་ལ་གསོལ་བ། གཉེན་བསྐྱིགས་པ་དང་སྤྱོད་འདས་
 པའི་གནས་སྐབས་སོ་སོའི་གཏམ་རྒྱུད་དག་ནི། མིའི་
 རྒྱལ་པོ་སྤྱོད་བཅན་སྐམ་པོ་དེ་ཉིད་སྤྱོད་རས་གཟིགས་གྱི་
 སྤྱལ་པ་ཡིན་པར་སྤྱོད་པའི་རིགས་ལམ་གྱི་སྟུགས་སོ་སོ་
 ཡིན། རྒྱལ་སྤྱོད་སྤྱོད་འབྲུངས་རྒྱལ་ནས་དབུ་ལ་འོད་དཔག་
 མེད་གྱི་སྤྱོད་ཞིག་བྱང་བ་དེས་གཟུགས་བྱང་གྱི་ཆ་ནས་སྤྱོད་

རས་གཟིགས་ཡིན་པར་བསྟན་ཡོད་ཅིང་། འཇིག་རྟེན་
 སྤྱོད་མོང་བའི་ལུགས་སུ་མ་སོང་བའི་ངོ་མཚར་བའི་བྲིས་
 གསོལ་ཆོག་དེས་སྤྱོད་བཅན་སྐམ་པོ་ལ་ཆོས་གྱི་རྒྱལ་པོ་
 མཛད་པའི་དབང་གནང་བ་དང་། མཐའ་མར་གྱི་རྒྱ་རྩོ་
 མཚར་བའི་དང་ནས་སྤྱོད་རས་གཟིགས་གྱི་སྤྱལ་ཐེམ་པ་
 དེས་ཀྱང་རྒྱལ་པོ་དང་སྤྱོད་རས་གཟིགས་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་
 མཚོན་ཡོད། གཉེན་གྱི་གནས་སྐབས་སུ། བཅུན་མོ་རྒྱལ་
 པ་གཉིས་དང་སྤྱོད་མོལ་མཛད་ཚུལ་དང་གཅུག་ལག་
 ཁང་བཞེངས་པའི་གོ་རིམ་སྟེགས་གྱིས་རྒྱལ་པོ་ནི་སྤྱོད་རས་
 གཟིགས་གྱི་སྤྱལ་པ་དངོས་ཡིན་པའི་ངེས་ཤེས་སྤར་བས་
 བཟན་པར་བྱས་སོ། །

བཞི་པ། ཆོས་འཁོར་ལྟ་སའི་བྱང་བ།

བོད་ཡིག་གི་ཆོས་འབྱུང་ལོ་རྒྱུས་སུ་གཅུག་ལག་ཁང་
 དང་ལྟ་སྤྱི་བྱང་བ་བཟོད་པ་ནི་བོད་རྒྱ་སངས་རྒྱལ་ཆོས་
 ལུགས་དར་བའི་ལོ་རྒྱུས་བཟོད་པའི་སྐབས་གྱི་ནང་དོན་
 གལ་ཆེན་ཡིན། གཏམ་རྒྱུད་འདི་དག་གི་ནང་རྒྱ་བོད་ཡུལ་
 བྱི་སྤྱོད་པའི་ཡུལ་དང་ས་དབྱིབས་བྱི་སྤྱོད་མོ་གན་རྒྱལ་ལྟ་
 བྱར་བཤད་ཡོད་ཅིང་། 《བཀའ་ཆེན་མཆོད་སྤྱོད་ལུགས་མི་འདྲ་
 བ་ནས་གཅུག་ལག་ཁང་རེ་བཞེངས་ནས་ས་དག་མཐན་
 ཏེ་མཐར་སྤྱོད་མོའི་སྤྱོད་ཁར་ར་ས་འཕུལ་སྤྱོད་གཅུག་ལག་
 ཁང་གཤམ་ནས་རྩོམ་ཞེས་བསྟན་ཡོད་པའི་དབང་པའི་གོ་
 རིམ་དེ་ཞིབ་ཅིང་ཕྱ་བ་ཞིག་བྲིས་ཡོད། གཏམ་རྒྱུད་འདི་
 དག་གིས་ང་ཚོར་བོད་ཡིག་གི་ཆོས་འབྱུང་ལོ་རྒྱུས་ཚོམ་
 མཁན་རྒྱལ་མཁས་ཀྱིས་བོད་ལ་སངས་རྒྱལ་ཆོས་ལུགས་མ་དར་
 བའི་སྤྱོད་གྱི་གནས་ཚུལ་ལྟ་ཚུལ་གང་འདྲ་ཞིག་བཟུང་
 ཡོད་པ་དང་། བོད་ལ་སངས་རྒྱལ་ཆོས་ལུགས་དར་བའི་
 ལོ་རྒྱུས་དེ་ལུགས་མཐུན་རྒྱ་རྩོ་བཏང་བ། སྤྱོད་བཅན་

① རྩོམ་པ་ཉི་ཤེས་གཏེར་ནས་བཏོན། 《བཀའ་ཆེན་མཆོད་སྤྱོད་ལུགས་མི་འདྲ་མ་
 [M] ལན་གྲོ་ལྷ། གན་སྤྱོད་མི་རིགས་དཔེ་སྟུན་ཁང་། 1989ལོ། ཤོག་
 རྩོམ་289པ།

② Evans-Pritchard, 'The Divine Kingship of the Shilluk of the
 Nilotic Sudan', Frazer Lecture 1946, reprinted in Essays in Social
 Anthropology. (London: Faber & Faber, 1962) :84.

ཀྱ་མ་ནས་ལྷ་ས་དམར་པོ་རིར་གནས་སྤོངས་ནས་བཞུགས་
ཤིང་། བལ་བཟང་གི་བཅུན་པོ་ལས་རྒྱུ་དམར་པོ་རི་
ཙེ་མོར་སོ་ལག་གི་མཁར་དམར་པོ་སྒྲོང་ཡོད་པའི་སོ་བྲང་
ཤིན་ཏུ་མཐོ་བ་ཞིག་བཞེངས་ནས་རྒྱལ་སྤོངས་དཔལ་
གཉིས་དེར་བཞུགས་ནས་ལྷ་ཁང་ཚིག་པའི་གྲོས་བྱས་པ་
དང་། ཕྱིས་རྒྱལ་སྤོངས་ར་མོ་ཆེའི་ལྷ་ཁང་བཞེངས་ནས་
དེར་རྟེན་བཞེངས་དང་གཏོར་སྤྲེས་མཛད་པ་དང་རང་གི་
ཡི་དམ་གྱི་ལྷ་ཁང་བཞུགས་སུ་གསོལ་བས་མཛད་པ་བྱུང་
ནས་དེར་ལྷ་སྤུལ་ཐེམས་པའི་ཚུལ་བཞུན། ཞོར་གི་གནས་
ཚུལ་འདྲིར་གཞིགས་ན། དམར་པོ་རིའི་སོ་བྲང་ནི་བལ་
བཟང་གི་བཅུན་པོ་ལས་ནས་བཞེངས་པ་དང་རྒྱལ་སྤོངས་
ཡུལ་གཉིས་རྫོང་ཁང་མ་བཞེངས་ཞོར་དུ་དེར་བཞུགས་པ་
མ་གཏོགས། རྫོང་ཁང་གི་འོག་ཁང་བཞེངས་ནས་བྱུང་རྒྱུ་
རྒྱལ་སྤོངས་ཁོང་གི་ཡི་དམ་གྱི་ལྷ་རྫོང་ཁང་ལ་གདན་དྲངས་
ཡོད་པས། རྫོང་ཁང་དང་བསྐྱར་ན་དམར་པོ་རི་དང་དམར་
པོ་རིའི་སོ་བྲང་གི་དོན་སྤྲོད་དེ《བཀའ་ཆེམས》ཀྱི་གཏམ་
རྒྱུད་དུ་འབྱུང་དུ་ཐོན་མེད་སྟུང་།

འོ་ཐང་མཚོ་དང་དམར་པོ་རི་གཉིས་ནི་རང་བྱུང་
ཁམས་ཀྱི་སྒོད་ཀྱི་བཀོད་པ་ཡིན་པས་རང་བྱུང་གི་མཚོན་
བྱེད་ཡིན་པ་དང་། གཙུག་ལག་ཁང་དང་སོ་བྲང་གཉིས་
ནི་མིས་བཟོས་པའི་སྒོད་ཀྱི་བཀོད་པ་ཡིན་པས་རིག་
གནས་ཀྱི་མཚོན་བྱེད་ཡིན་པས། 《བཀའ་ཆེམས》ཀྱི་གཏམ་
པའི་སྤྱི་བཅའ་སྒྲུབ་པའི་གཏམ་རྒྱུད་ཀྱིས་དོན་དམ་པར་
རང་བྱུང་དང་རིག་གནས་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་ལ་གསལ་
ཁ་འབྱེན་བཞིན་ཡོད་ཅིང་། གཙུག་ལག་ཁང་དང་སོ་
བྲང་གིས་མཚོན་པའི་རིག་གནས་ཀྱིས་འོ་ཐང་མཚོ་དང་
དམར་པོ་རིས་མཚོན་པའི་རང་བྱུང་གི་ཆོས་བྱས་པ་དང་
རང་བྱུང་གི་རོ་བོ་དང་རྣམ་པ་བསྐྱར་བའི་རིམ་པ་གང་
དེ་ནི་སྤུལ་པའི་རྒྱལ་སྤོངས་སྤྱི་བཅའ་སྒྲུབ་པོས་བོད་དུ་

སངས་རྒྱལ་གྱི་ཚོས་ཀྱི་སྤོལ་བཏོད་པའི་ལོ་རྒྱུས་ཡིན་ཚུལ་
བཞུན། དེ་ཡང་གཙུག་ལག་ཁང་དང་སོ་བྲང་གི་འབྲེལ་
བའི་རོས་ནས་བཤད་ན། གཙུག་ལག་ཁང་ནི་ཚོས་ལྷགས་
ཀྱི་དངོས་པོའི་རིག་གནས་ཡིན་པ་དང་། སོ་བྲང་ནི་ཆོས་
སྤྱིད་ཀྱི་དངོས་པོའི་རིག་གནས་ཡིན་པས། གཏམ་རྒྱུད་
ཀྱི་ནང་དུ་གཙུག་ལག་ཁང་ལ་སོ་བྲང་གི་མིང་སྤྱར་བ་
དང་གཙུག་ལག་ཁང་གིས་སོ་བྲང་གི་ཆོས་བྱས་པའམ་
གོ་ཚད་པའི་སྤྱང་ཚུལ་འདིས་ཀྱང་ཚོས་སྤྱིད་གཉིས་
ཀྱི་རོ་བོ་ལ་འབྱུར་ལྡོག་བཏང་ནས། ཚོས་ནི་གཙོ་བོའི་
ཚུལ་དང་སྤྱིད་ནི་པལ་པའི་ཚུལ་དུ་བརྒྱུད་པ་ནི་《བཀའ་
ཆེམས》གཏམ་རྒྱུད་ཀྱི་ཁྱད་ཚོས་ཤིག་ཏུ་བྱུང་འདུག་པར་
སྟུང་། དེ་བས། གཙུག་ལག་ཁང་དང་། རྫོང་ཁང་
ཀྱི་ལྷ་སོགས་དང་འབྲེལ་བའི་ཚོས་ལྷགས་ཀྱི་བྱུང་བ་ནི་
སྤྱི་བཅའ་སྒྲུབ་པའི་སྤྱང་བརྟན་གསར་པ་ཡི་བྱུང་རྒྱུ་
གཙོ་བོ་ཡིན་ལ། རང་བྱུང་(མཚོ་དང་རི)དང་རིག་གནས་
གཉིས་(གཙུག་ལག་ཁང་དང་སོ་བྲང་)རོ་བོ་གཅིག་ཏུ་
བསྐྱེས་པ་དང་། ཚོས་(གཙུག་ལག་ཁང་)དང་སྤྱིད་(སོ་བྲང་)
གཉིས་ཀྱང་རོ་བོ་གཅིག་ཏུ་བསྐྱེས་ནས་བརྒྱུད་པ་དེ་ནི་
སྤྱི་བཅའ་སྒྲུབ་པོས་ཚོས་འཁོར་ལྷ་ས་བཞེངས་ནས་ཚོས་
ཀྱི་རྒྱལ་སྤོངས་ཀོ་སར་བཞུགས་པའི་གཏམ་རྒྱུད་ཀྱི་སྤྱོད་ཤིང་
གལ་ཆེན་ཞིག་ཡིན་ནོ། །

མཐུག་བསྐྱུ་བ།

རུས་ཕྱིས་བྱུང་བའི་སྤྱི་བཅའ་སྒྲུབ་པའི་རྣམ་
ཐར་གྱི་ལོ་རྒྱུས་དག་ལས་རྫོ་བོ་རྗེ་ཨ་ཏི་ཤ་ནས་བརྒྱད་
ཅིང་རུས་རབས་12པ་དང་13པའི་བཀའ་གདམས་པའི་
དགེ་བཤེས་རྣམས་ཀྱི་དཔེ་རྒྱུན་ལས་ཆད་པའི་《བཀའ་
ཆེམས་ཀུ་ཁོལ་མ》འདི་ལ་དམིགས་བསལ་གྱི་ཆ་འགའ་

ཐུགས་རྒྱུ། དེ་ཡང་ནང་དོན་གྱི་ཆ་ནས་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་སྤྱི་
ཁོག་ནས་ཐར་ལ་དངས་ཏེ་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ཁྱད་ཆོས་ལྡན་
པའི་སྲོང་བཙན་སྐམ་པོའི་ནམ་ཐར་ཞིག་ཏུ་མཐོང་བ་
དང་། དཔེ་རྒྱུ་གྱི་ཆ་ནས་རྩོམ་མེད་དང་དངོས་བརྒྱད་
གང་ཅུང་གིས་འབྲེལ་བས་ནི་《མ་ཁི་བཀའ་འབྲུམ་》ལོགས་
ལྷ་བསྐྱུས་པའི་རུས་རབས་12པའི་རྟེན་མའི་གཏེར་སྟོན་
དག་དང་འབྲེལ་བའི་ནམ་ཐར་གྱི་ཡི་གེ་གཞན་དང་དཔེ་
རྒྱུ་སོ་སོ་བར་གྲུབ་ཅིང་། གཞུང་ཆོད་ཀྱི་ཆ་ནས་ད་ཡོད་
ཀྱི་ཡི་གེ་དག་ལས་ཞིབ་ཅིང་རིང་ལ་ཤུན་སྲུམ་ཆོགས་
པར་མཐོང་། དེ་ཡང་འཕགས་པ་སྐུན་རས་གཟིགས་
དང་འབྲེལ་བའི་དད་མོས་དང་རིག་གནས་དེ་ཉིད་བོད་
བཙན་པོའི་གདུང་རབས་ཀྱི་ཁོངས་ལ་སྤྱར་ནས་སངས་
རྒྱས་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་སྤྱི་གསུམ་ནས་གཞན་ལ་བརྟེན་ཏེ་
འཇིག་རྟེན་མིའི་རྒྱལ་པོ་སྲོང་བཙན་སྐམ་པོ་ཉིད་བྱང་
ཆུབ་སེམས་དཔའི་སྤྱལ་པར་སྟོས་ནས་སྤྱལ་པའི་རྒྱལ་པོ་
དེ་ཉིད་ཀྱི་མཛད་འབྲིན་འཆད་པ་ནི་《བཀའ་ཆེན་མཁའ་མཁའ་འཕྲུལ་པའི་སྐད་ཀྱི་ཐུགས་རྒྱུ་ལ་དབྱེད་པ།》ཀྱི་
བརྗོད་སྟེན་ཏུ་གྲུབ་ཡོད་ཅིང་། 《བཀའ་ཆེན་མཁའ་མཁའ་འཕྲུལ་པའི་སྐད་ཀྱི་ཐུགས་རྒྱུ་ལ་དབྱེད་པ།》ཀྱི་གཏམ་
རྒྱུད་འདི་ལ་བརྟེན་ནས་སྲོང་བཙན་སྐམ་པོ་ལ་ཡིག་རྟེན་
རུ་མ་གྲགས་ཤིང་ལོ་རྒྱུས་དང་མི་མཐུན་པའི་ཐོབ་ཐང་
གསར་པ་དང་སྤང་བརྟན་གསར་པ་ཞིག་སྤྲིན། ཐོབ་
ཐང་དང་སྤང་བརྟན་འདིའི་གྲུབ་རྒྱུ་གཙོ་བོ་ནི་ཙ་པའི་
ཆ་ནས་ཆོས་ལུགས་དང་ཚུལ་རིག་ལོ་རྒྱུས་གསུམ་གྱིས་

ཕན་ཚུན་གཅིག་ལ་གཅིག་གྲོགས་གྱིས་བསྐྱེད་པ་ཡིན་
ཅིང་། དེ་ཡང་བྱེ་བྲག་ཏུ་བཤད་ན་གདུལ་ཞིང་དང་གདུལ་བྱ།
འདུལ་མཁན་གྱིས་མཚོན་པའི་བྱ་བྱེད་ལས་གསུམ་གྱི་
འབྲེལ་བ་དང་། ཟང་ཟིང་དང་ཆོས། ཞི་བ་དང་དྲག་
པོ། བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔའ་དང་མིའི་རྒྱལ་པོ་ཡིས་མཚོན་
པའི་འགལ་འབྲེལ་གྱི་ནམ་གཞན་རོ་མཆར་གྱི་སྤྱི་
ཡོན་ཏན་དང་འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་ཁྲིར་གསོལ་
ཆོག་ཆོས་ལུགས་དོན་སྟོང་གིས་སྤྱག་པའི་ཐུན་མིན་གྱི་
གཉེན་འབྲེལ། མཐར་མི་ཡི་གཟུགས་དོར་ནས་སྤྱལ་ཐེས་
ཚུལ་གྱིས་འདས་པ་སོགས་གྱིས་མཚོན་པའི་སྤྱལ་པའི་རྒྱལ་
པོའི་སྤྱི་ཆོག་གཅིག་གི་ནམ་ཐར་དང་། ད་དུང་རིག་གནས་
དང་རང་བྱུང་། ཆོས་དང་སྤྱིད་ལས་རིག་གནས་དང་
ཆོས་ནི་གཙོ་བོའི་རྒྱལ་དང་རང་བྱུང་དང་སྤྱིད་ནི་ཕལ་
པའི་རྒྱལ་གྱིས་དོ་མི་མཉམ་པའི་འབྲེལ་བ་གསར་པ་ཞིག་
བསྐྱུན་ནས་སྲོང་བཙན་སྐམ་པོའི་གཏམ་རྒྱུད་ལ་ཤ་རུས་
བཟོས། 《བཀའ་ཆེན་མཁའ་མཁའ་འཕྲུལ་པའི་སྐད་ཀྱི་ཐུགས་རྒྱུ་ལ་དབྱེད་པ།》ཀྱི་
པོའི་གཏམ་རྒྱུད་འདི་ནི་རུས་རབས་11པ་ནས་14པའི་བོད་
ཀྱི་སྤྱི་ཆོགས་དང་རིག་གནས། ལོ་རྒྱུས་བཅས་ཀྱི་འཇུག་
སྟོགས་ཆེན་ཞིག་ཡིན་ལ། དེར་འཁོད་པའི་སྲོང་བཙན་
སྐམ་པོའི་སྤང་བརྟན་གྱི་གྲུབ་རྒྱུ་དང་། མ་ལག་ཁྱད་
ཆོས། འཕྲུལ་བཅས་ལ་རིག་ཆོན་སྤྱུང་གི་དོས་ནས་
དབྱེད་རྒྱ་ནི་ཤིན་ཏུ་གལ་ཆེའོ། །

《柱间史》中的松赞干布形象建构

杨毛措

摘要：9世纪以降，随着观音信仰的流行和密宗文献的传入，藏文史学表述发生了一次重要转向，影响了后期藏文史籍的历史观点和历史表述。相传由阿底峡大师在大昭寺发掘的经典伏藏文本《柱间史》是该

时期代表作之一，也是此次史学转向的主要推手之一。《柱间史》主要讲述作为观世音化身的吐蕃赞普松赞干布引进佛教的故事。本文以《柱间史》中的松赞干布形象建构问题为研究对象，主要分析《柱间史》的作者们如何基于11-14世纪的社会历史文化背景，通过把传记话语、王统表述和佛学思想有机贯穿于松赞干布生命书写中，为其构建出一个菩萨地位和佛教身份之问题。通过重点剖析该文本有关松赞干布的出生、即位、婚礼和逝世等重要事件的相关表述，重点关注有关古城逻些的空间生产表述，阐述这些表述对《柱间史》有机融合菩萨与凡人、个人与集体、佛教教化思想与松赞干布生平故事所产生的作用，本文尝试从整体上理解以《柱间史》为代表的松赞干布生平文本的形象建构逻辑及其特征。

关键词：《柱间史》；松赞干布；形象建构

作者简介：杨毛措，中央民族大学藏学研究院副教授、硕士生导师。

The Image Creation of Songtsen Gampo in the *Pillar Testament*

Yangmotso

(Associate Professor and MA supervisor at the Institute of Tibetan Studies, Minzu University of China)

Abstract: From the ninth century, with the prevalence of the Avalokiteśvara cult and the introduction of Tantric literature into Tibet, Tibetan historiography underwent a major shift, exerting influence on the historical perspective and historical representation of Tibetan historiography of later periods. One of the representative texts of that period is the classic treasure literature, *the Pillar Testament*, which is said to have been discovered by Atiśa at the Jokhang temple. The article focuses on the issues concerning the image creation of Songtsen Gampo in *the Pillar Testament*, analyzes its special identity construction mode in which his dual identities as a king and a bodhisattva are integrated. The Pillar Testament is the most important and extensive text which tells the story of Songtsen Gampo's introduction of Buddhism. This study mainly analyzes how the authors of *the Pillar Testament*, based on the social, historical and cultural background of the 11th and 14th centuries, integrated biographical discourse, royal history, and Buddhist thoughts into Songtsen Gampo's life writing, to construct a new Bodhisattva status and Buddhist identity for him. By focusing on analyzing the important life stories of Songtsen Gampo, such as his birth, accession, wedding, and death, as well as the spatial production related to the ancient city Lhasa, this article elaborates on the role of these episodes in integrating Bodhisattva and human, individuals and collectives, Buddhist educational theories and Songtsen Gampo's life story. It attempts to understand the logic and characteristics of image creation of Songtsen Gampo by the the Pillar Testament as a whole.

Key words: *Pillar Testament*, Songtsen Gampo, Image Creation

མཚོ་སྒྲིལ་འགན་ཁུར་བ། བཟུ་གྲོ།